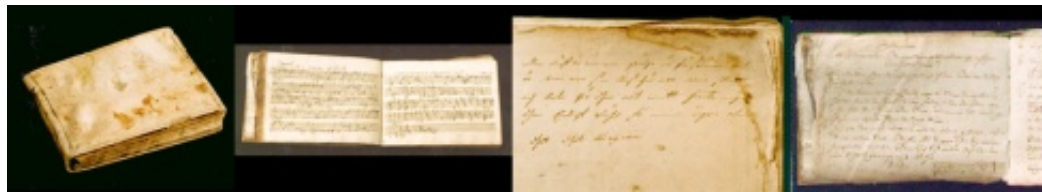

Musik för luta - Tabulaturhandskrift

[«Tillbaks](#)**2004-11**

På insidan av handskriftens pärm är antecknat "Otto Fred Stålhammar Stockh: 1715". På första bladet finns en vers som börjar "Min lust är min glädje..." och på efterföljande sida står skrivet en instruktion för nybörjare "Violins Incipienten". Därefter följer 209 små musikstycken eller satser för luta skrivna med en särskild notation, s.k. tabulatur, där bokstäver och siffror ej betecknar tonhöjder utan spelgreppen. Flera av satserna är grupperade i s.k. sviter, där danssatser som Allemande, Courante, Sarabande, Bourrée, Menuett, Gigue m fl. ingår som delar.

Det musikaliska innehållet tyder på ett tyskt-österrikiskt ursprung med musik av dåtidens främsta lutenister. Delar av innehållet återgår på tryckta tabulaturer, vilket var vanligt förekommande i Europa på 15-1600-talen, som här har kopierats för hand. Flera av kompositionerna är ej kända i andra sammanhang.

Forskare som studerat handskriften anser det ej troligt att Stålhammar själv skulle ha skrivit tabulaturen, utan att han har förvärvat den i färdigt skick. Sannolikt har handskriften tillkommit någon gång mellan 1695 och 1715.

Handskriften är unik och anses ha ett mycket stort musikhistorisk intresse och värde. Här i Kalmar framförde gitarristen Göran Söllcher senast våren 2004 en svit i b-dur av greve Losy (1650-1721) hämtad från denna bok.

Handskriften har pergamentklädda pärmar med präglade kantränder och mittornament. Pärmens kortsidor är försedda med hål för att kunna knyts ihop med band eller snöre. Den ingår i den s.k. Stålhammarsamlingen på Kalmar läns museum. Samlingen består av ett stort antal i första hand militära föremål, men också böcker och möbler, som sedan 1600-talet i generationer samlats och bevarats av släkten Stålhammar på gården Salshult i Stenbergas socken, Småland. I samband med försäljning av gården på 1930-talet förvärvades samlingen av länsmuseet.

Början på den inledande instruktionen lyder i översättning:

"Instruktion hur nybörjare skall förhålla sig som ej har lärt sig ett riktigt fingerspel. 1. Den högra handens lillfinger måste placeras framför stallet, ej bakom detsamma. 2. Tummen skall vara väl utsträckt mot rosetten (=ljudhålet), så att ej fingrarna sträcker över den, utan snarare kan spela in mot handflatan; och när en kör har spelats av tummen skall den sedan ligga kvar på intilliggande kör. 3. Den femte kören spelas vanligen med tummen, såvida inte en annan stämma inträffar på en lägre kör; i detta fall används inte bara den femte utan även den sjätte kören som diskant, som i detta exempel:"

Luta - urgammalt stränginstrument som av araberna tidigt (800-tal) infördes till Spanien och södra Italien och sedan användes i hela Europa, där det vann utbredning på 1300-talet samt under 14-1600-talen spelade samma roll för musiken inom hemmen som pianot nu för tiden. Även som orkesterinstrument var det vanligt och utträngdes först på 1600-1700-

talen av violinen och klaverets fullkomnande.

Kaptenen och lagmannen Otto Fredrik Stålhammar (1695-1753)

Otto Fredrik Stålhammar blev student i Uppsala 1712 och auskultant i Svea hovrätt och kvartermästare vid Östgöta kavalleriregemente 1714. 1718 blir han kornett vid livregementet till häst, kapten vid Kronobergs regemente 1719 och 1723 placerad på expektans till sin död på Salshult.

Innehavet av handskriften samt spridda uppgifter om uppfostran och utbildning talar för att musiken varit en viktig del i hans liv och att ett utvecklat intresse funnits redan tidigt i barndomen. Enligt uppgift i läns museets arkiv är det Otto Fredrik Stålhammar som författat den ena stämman i "Carolinska marscher", vilken tillkommit 1708. I museets ägo finns också en flöjt som tillhört honom.

Otto Fredrik Stålhammar var son till Jon Stålhammar (1659 -1708) överstelöjtnant vid Smålands kavalleriregemente. Under större delen av sonens uppväxt var han borta från hemmet för tjänstgöring i Karl XII:s svensk-ryska krig och dog i Ukraina. Omsorgen om familjen och barnen hemma på Salshult återspeglas i efterlämnade brev som finns bevarade på Krigsarkivet, bl. a skickar han hem gåvor till hustru och barn.

En hel del trassel synes ha uppstått kring hanteringen av kvarlåtenskapen efter Jon Stålhammar död 1708 och pågick så sent som 1715 då ärendet utreddes (rannsakades) i domstol. Kanske var det genom Jon Stålhammars förvärvade saker som sonen Otto fick sin bok 1715?

Otto Fredrik var bara 13 år gammal när pappan dog i kriget. Som barn undervisades han i hemmet, men skickades 1707 som tolvåring tillsammans med sin två år yngre bror Adam till Lund för att studera och där "eventuera sig i allt som till unga adelsmäns uppfostran ansågs nödigt". Varje dag går de till dansmästaren för lektioner, där de gör framsteg och får beröm men även i musik förkovrar de sig, och herr Otto lånar "ett skönt klaver och en basfiol att excera sig på". Informator var en magister Osaengius men dessutom undervisades han privat av bl. a. den berömde vetenskapsmannen, professorn och biskopen Andreas Rydelius , en av grundarna av 1700-talets svenska kulturliv.

